

Галузеві стандарти та роботодавці як визначники вимог до змісту фахової компетентності перекладача

А. С. Ольховська

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Харків, Україна
Corresponding author. E-mail: las.19065@gmail.com

Paper received 18.01.17; Accepted for publication 25.01.17.

Анотація. У статті розглядається проблема встановлення змісту фахової компетентності перекладача. Авторка дослідження наголошує, що при його визначенні слід виходити із вимог роботодавців та галузевих стандартів. З цією метою проведено вивчення вимог сучасних зарубіжних та вітчизняних перекладацьких компаній до кандидатів на посаду перекладача та проаналізовано вимоги європейського стандарту EN 15038 та вітчизняного стандарту СТГУ АПУ 001-2000. Порівняння вимог зарубіжних та вітчизняних перекладацьких компаній до кандидатів на посаду перекладача із вимогами, прописаними у галузевих стандартах, свідчить про те, що європейський стандарт EN 15038 найточніше відбиває усі побажання роботодавців, а тому його вимоги до фахової компетентності перекладача мають бути покладені в основу при визначенні змісту навчання майбутніх перекладачів.

Ключові слова: фахова компетентність перекладача, галузеві стандарти, вимоги роботодавців, навчання майбутніх перекладачів.

Фахова компетентність перекладача (ФКП), яка у найбільш загальному вигляді визначається як здатність перекладати на професійному рівні [0], у методиці традиційно розглядається як багатокомпонентна структура, склад якої утворює низка компонентів [0; 0; 0; 0]. Доцільність такого підходу до згаданого поняття обумовлюється можливістю розгляду та деталізації окремих складових з метою ретельного їх вивчення та побудови відповідних методик навчання, що робить його зручним для навчальних цілей. Комплексний аналіз складових ФКП та їх співвідношення у працях різних вчених не одноразово ставав об'єктом досліджень [0; 0], зокрема різноманітні моделі ФКП було досить детально розглянуто в наших попередніх публікаціях [0]. Безперечним є те, що кожна з проаналізованих моделей має певну теоретичну цінність, свої переваги та недоліки. Однак, як впливає з попереднього підрозділу, на сьогоднішній день провідним підходом при підготовці фахівця є орієнтація на ринок праці де такий фахівець зможе успішно конкурувати та буде затребуваним, а тому визначником змісту ФКП має виступати саме такий ринок, тобто по суті вимоги роботодавців. Саме тому, *метою* нашої статті є встановлення змісту ФКП шляхом аналізу вимог, які висуваються до перекладачів провідними західними та вітчизняними перекладацькими компаніями та галузевими стандартами.

Розпочнемо із аналізу вимог роботодавці до ФКП. Що стосується західних компаній, то тут перш за все ми звернулися до переліку *Top 100 Language Service Providers (LSPs)* за 2016 рік [0], що включає в себе 100 компаній із надання мовних послуг, які займають провідне положення на світовому ринку. Перелік щороку готується агенцією *Common Sense Advisory Inc.* та включає найбільш й найвпливовіші компанії по всьому світі. Процедура проведення дослідження була наступною: ми шукали сайти компаній, які обрали в рейтингу, знаходили розділ вакансій, якщо такий є на сайті, та копіювали вимоги до перекладача в окрему таблицю з подальшим їх перекладом. Внесені в таблицю і перекладені дані порівнювалися. Ми відібрали компанії з різних куточків світу для того, щоб побачити чи є суттєва різниця між вимогами роботодавців різних країн, адже ринок перекладу став глобальним й

віртуальним, а отже фахівець з перекладу може дистанційно працевлаштуватися в компанії будь-якої країни світу за умови, якщо він буде конкурентоспроможним гравцем на ринку перекладацьких послуг. Компанії, відібрані для проведення аналізу, включали наступні: CSOFT International (Китай), CTS Languagelink (США), Alpha CRC (Сполучене Королівство), itl Institut für technische Literatur AG (Німеччина), Arancho Doc (Італія). З метою відбору вітчизняних компаній ми звернулися до рейтингу провідних українських перекладацьких компаній за 2016 рік, який щороку готується незалежним експертом Костянтином Дранчем та викладається у відкритий доступ на його власному сайті: <https://translationrating.ru> [0]. До відбраного нами списку потрапили компанії, які мали розділ з відкритими вакансіями, де були чітко сформульовані вимоги до кандидатів на посаду перекладача, а саме: InText (Дніпро), Киевское Областное Бюро Переводов (Київ), Technolex Translation Studio (Київ), TraDos (Київ), Профпереклад (Profrtranslation) (Київ). Неважко помітити, що більшість великих перекладацьких компаній України розташовані в столиці, регіони представлені лише незначною мірою. Загальна кількість компаній, відібраних з метою аналізу вимог роботодавців склала 10.

Отже, за результатами аналізу виявилось, що усі 10 компаній (100 %) вимагають володіння CAT-інструментами, причому більшість компаній надає перелік бажаних CAT-інструментів до якого потрапили: SDL Trados (CSOFT International (Китай), CTS Languagelink (США), Alpha CRC (Сполучене Королівство), InText (Дніпро) Профпереклад (Profrtranslation) (Київ)), MemoQ (Alpha CRC (Сполучене Королівство), Arancho Doc (Італія)), Across або Transit (Alpha CRC (Сполучене Королівство)).

Досвід роботи вимагають 9 компаній (90 %), а його термін варіюється в залежності від компанії: 1 – 2 роки (CSOFT International (Китай)), не менше 2-х років (CTS Languagelink (США), Профпереклад (Profrtranslation) (Київ)), не менше 3-х років (Alpha CRC (Сполучене Королівство), Киевское Областное Бюро Переводов (Київ)), не менше 5-ти років (itl Institut für technische Literatur AG (Німеччина), InText

(Дніпро), TraDos (Київ)), не лімітовано (Technolex Translation Studio (Київ)).

Бездоганне володіння мовою тексту оригіналу та тексту перекладу вимагають 8 компаній (80 %): CSOFT International (Китай), CTS LanguageLink (США), Alpha CRC (Сполучене Королівство), itl Institut für technische Literatur AG (Німеччина), Aranchio Doc (Італія), InText (Дніпро), Technolex Translation Studio (Київ), TraDos (Київ).

Показовим є те, що на сучасному етапі важливе значення здобуває професійна освіта. Так, наявність вищої філологічної та/або спеціальної освіти вимагають 7 компаній (70 %): CSOFT International (Китай), Alpha CRC (Сполучене Королівство), itl Institut für technische Literatur AG (Німеччина), Aranchio Doc (Італія), Киевское Областное Бюро Переводов (Київ), TraDos (Київ), Профпереклад (Proftranslation) (Київ).

Не менш важливою для роботодавців є наявність спеціалізації, тобто володіння термінологією у певних галузях, перелік яких надається компаніями. Таке обмеження сфер перекладу пояснюється тим, що солідна компанія традиційно спеціалізується у певних галузях і не позиціонує себе як таку, що виконує переклади будь-якої тематики, адже на ринку перекладацьких послуг пропонування виконати переклад з будь-якої тематики слугує показником непрофесійності та потенційно неякісного надання перекладацьких послуг. Вимогу зі спеціалізації висувають 7 компаній: знання у сфері телекомунікацій та технологічних галузей клієнтів (CSOFT International (Китай)), досвід перекладу відео ігор (Alpha CRC (Сполучене Королівство)), високий рівень знань сфер діяльності клієнтів (itl Institut für technische Literatur AG (Німеччина)), інформаційні технології (CSOFT International (Китай), InText (Дніпро), Technolex Translation Studio (Київ)), право (InText (Дніпро)), економіка, юриспруденція, медицина, будівництво, нафтогазова галузь, інженерія, інформаційні послуги (Киевское Областное Бюро Переводов (Київ)), знання термінології у сфері текстів перекладу, які Ви вмієте та можете перекладати (TraDos (Київ)).

На необхідності комп'ютерної грамотності наголошують лише чотири (40 %) вітчизняні компанії: InText (Дніпро), Technolex Translation Studio (Київ), TraDos (Київ), Профпереклад (Proftranslation) (Київ). Деякі з них надають ще додаткові уточнення, а саме: наявність доступу до мережі Інтернет (TraDos (Київ)), постійний доступ упродовж робочого дня до електронної пошти (InText (Дніпро), Профпереклад (Proftranslation) (Київ)) та телефону (Профпереклад (Proftranslation) (Київ)), електронних та друкованих словників (InText (Дніпро)). Така вимога для зарубіжних компаній скоріше за все є надто очевидною, щоб прописувати її окремим пунктом.

Вимоги чіткого слідування стилістичним настановам та наданим глосаріям висуваються двома зарубіжними компаніями (20 %): CSOFT International (Китай), Alpha CRC (Сполучене Королівство).

Компанії також висувають низку додаткових професійних вимог до кандидатів на посаду перекладача, а саме:

- портфоліо з перекладу належного рівня (слід додати 1–2 приклади виконаних перекладів) – 1 компанія (10 %) (CSOFT International (Китай));
- наявність професійної сертифікації (ATA, DSHS, NAJIT тощо) – 1 компанія (10 %) (CTS LanguageLink (США));
- вимога до продуктивності: виконання письмового перекладу в обсязі 3 – 6 сторінок на день – 1 компанія (10 %) (InText (Дніпро));
- можливість виконувати переклади щоденно – 1 компанія (10 %) (Профпереклад (Proftranslation) (Київ));
- обізнаність з останніми тенденціями в перекладацькій сфері – 1 компанія (10 %) Aranchio Doc (Італія));
- знання стилістичних настанов щодо перекладу провідних світових компаній у сфері інформаційних технологій (Microsoft, Google, Apple, EMC тощо) – 1 компанія (10 %) (Technolex Translation Studio (Київ));
- відданість якості перекладу – 2 компанії (20 %) (Киевское Областное Бюро Переводов (Київ), itl Institut für technische Literatur AG (Німеччина)).

У багатьох компаній також є низка вимог щодо професійно значущих якостей:

- розвинуті навички спілкування та вміння працювати в команді, стресостійкість та гнучкість – 3 зарубіжні компанії (30 %) (CSOFT International (Китай), Alpha CRC (Сполучене Королівство), Aranchio Doc (Італія));
- відповідальність – 2 компанії (20 %) (Киевское Областное Бюро Переводов (Київ), Профпереклад (Proftranslation) (Київ));
- пунктуальність в дотриманні термінів замовлень – 2 компанії (20 %) (Киевское Областное Бюро Переводов (Київ), itl Institut für technische Literatur AG (Німеччина));
- готовність до навчання – 1 компанія (10 %) (Technolex Translation Studio (Київ));
- професійний підхід з увагою до деталей та відданість якості – 1 компанія (10 %) (Alpha CRC (Сполучене Королівство));
- бажання мати прямий зв'язок з клієнтом – 1 компанія (10 %) (itl Institut für technische Literatur AG (Німеччина));
- вміння управління складними та багатомовними проектами – 1 компанія (10 %) (Aranchio Doc (Італія));
- здатність до легкого пристосування до нових перекладацьких засобів та систем – 1 компанія (10 %) (Aranchio Doc (Італія)).

Отже, як впливає з проведеного дослідження, до кандидатів на посаду перекладача перекладацькі компанії висувають п'ять основних вимог, а саме: 1) володіння САТ-інструментами; 2) досвід роботи; 3) бездоганне володіння мовою тексту оригіналу та тексту перекладу; 4) вища філологічна та/або спеціальна освіта; 5) наявність спеціалізації.

Наступним кроком нашого дослідження стало порівняння даних, отриманих під час нашого аналізу, із вимогами до перекладача, викладеними у стандартах перекладацької галузі, які по суті мають відображати узагальнені вимоги роботодавців до кандидатів на посаду перекладача. За основу для порівняння було

обрано головний європейський стандарт перекладацької галузі «EN 15038: 2006 Перекладацькі послуги – вимоги до послуг» [0] та вітчизняний стандарт, розроблений Асоціацією перекладачів України (АПУ), СТТУ АПУ 001-2000 «Кваліфікація та сертифікація перекладачів. Загальні вимоги» [0].

Розробка стандарту EN 15038 була ініційована ще у 1999 році Європейським союзом асоціацій перекладацьких компаній (EUATC) [0], а його затвердження та уведення у дію Європейською комісією відбулося 1 серпня 2006 року [0]. EN 15038 скасував близько 30 регіональних стандартів, що діяли в країнах-учасниках Європейського комітету з стандартизації, значна частина яких і була покладена в його основу [0]. Згаданий стандарт містить основні терміни, що мають стосунок до перекладацької галузі, загальні вимоги до постачальників перекладацьких послуг (вимоги до виконавців та технічних ресурсів), а також загальні правила взаємодії замовника та постачальника перекладацьких послуг, порядок виконання перекладу тощо [0]. Стандарт EN 15038 стосується лише письмового перекладу. Розробники стандарту вважають, що встановлення критеріїв оцінки усного перекладу надто складне завдання, вирішення якого надто ускладнить документ [0]. Вимоги до перекладача викладені у розділі 3 «Основні вимоги», підрозділі 3.2. «Вимоги до виконавців», 3.2.2. «Професійні компетенції перекладачів». У цьому контексті професійні компетенції перекладача є, по суті, складовими ФКП, встановити які і є метою нашої роботи. Усього стандарт вимагає від перекладача наявності п'яти обов'язкових компетенцій (складових) та коротко розтлумачує зміст кожної з них. Перший компонент – *перекладацька компетенція* – включає вміння перекладати тексти на фаховому рівні, оцінювати труднощі, пов'язані з розумінням тексту та його передачею мовою перекладу із урахуванням усіх вимог, що висуваються замовником, та обґрунтовувати свої рішення. *Текстово-лінгвістична* компетенція передбачає розуміння мови оригіналу та бездоганне володіння мовою перекладу, знання якомога більшої кількості стандар-

тних та спеціалізованих текстів та застосування згаданих знань під час створення текстів. *Дослідницька компетенція* тлумачиться як вміння збору та обробки інформації і складається з навичок ефективного добування додаткових лінгвістичних та спеціальних знань, необхідних для розуміння і перекладу тексту оригіналу, досвіду застосування різних дослідницьких засобів та вміння опрацювання стратегій для використання наявних інформаційних джерел. *Культурна компетенція* зводиться до навичок застосування інформації про місцеву специфіку, норми поведінки та систему цінностей, притаманні носіям мови оригіналу та перекладу, у той час як *технічна компетенція* включає навички та вміння професійної обробки та виконання перекладів, застосування низки технічних засобів. В стандарті зазначається, що усі компетенції мають бути сформовані шляхом отримання: вищої освіти на перекладацькому відділенні та/або вищої освіти з будь-якої іншої спеціальності плюс не менше двох років задокументованого досвіду роботи перекладачем та/або не менше п'яти років задокументованого професійного досвіду роботи перекладачем.

Вітчизняний стандарт СТТУ АПУ 001-2000 «Кваліфікація та сертифікація перекладачів. Загальні вимоги» [0], запроваджений у 2000 році, окреслює вимоги до компетентності перекладача у загальних рисах. Зокрема у стандарті йдеться про те, що перекладач повинен мати: знання мов, що використовуються під час перекладу, методики перекладу, чинної системи координації перекладів, володіти спеціалізацією діяльності установи, для якої виконується переклад; термінологією з певної тематики мовами, що використовуються для перекладу. Також, стандарт вимагає вмінь працювати зі словниками, термінологічними стандартами, збірниками, довідниками, знань основ наукового і літературного редагування, граматики і стилістики мови.

Порівняймо отримані нами результати з вимогами стандартів EN 15038 та СТТУ АПУ 001-2000. Для наочності дані подані в таблиці 1.

Таблиця 1. Порівняння вимог до перекладачів, які висуваються іноземними та вітчизняними перекладацькими компаніями, стандартом EN 15038 та стандартом СТТУ АПУ 001-2000

Вимоги, які іноземні та вітчизняні перекладацькі компанії висувають до кандидатів на посаду перекладача	Вимоги до перекладача за європейським стандартом EN 15038	Вимоги до перекладача за вітчизняним стандартом СТТУ АПУ 001-2000
бездоганне володіння мовою тексту оригіналу та тексту перекладу	перекладацька компетенція	знання мов, що використовуються під час перекладу, методики перекладу, чинної системи координації перекладів, основ наукового і літературного редагування; граматики і стилістики мови
–	текстово-лінгвістична компетенція	–
–	дослідницька компетенція	вміння працювати зі словниками, термінологічними стандартами, збірниками, довідниками
наявність спеціалізації	культурна компетенція	знання спеціалізації діяльності установи (організації), для якого(-ої) виконується переклад; знання термінології з певної тематики мовами, що використовуються для перекладу
володіння САТ-інструментами	технічна компетенція	–
вища філологічна та/або спеціальна освіта	вища освіта на перекладацькому відділенні та/або вища освіта з будь-якої іншої спеціальності	–
досвід роботи перекладачем	досвід роботи перекладачем	–

Як впливає з таблиці 1, термінологія стандарту EN 15038 та іноземних й вітчизняних перекладацьких компаній подекуди не збігається, проте очевидним є те, що, як стандарт, так і компанії прописують до перекладача практично однакові вимоги, а різниця полягає у тому, що перекладацькі компанії не прописують вимогу перекладати на професійному рівні (так само як і володіння текстово-лінгвістичною та дослідницькою компетенціями, які, власне, передбачаються вмінням професійно перекладати), адже ця вимога є настільки очевидною, що не потребує експліцитного вираження, проте про її обов'язковість імпліцитно свідчать вимоги до наявності вищої професійної освіти та досвіду роботи перекладачем у європейському стандарті EN 15038. Усі основні вимоги, що них на сьогоднішній день висувують майбутні роботодавці наявні в європейському стандарті, а отже він дійсно

виступає показником потреб перекладацьких компаній, які працюють на сучасному ринку і може використовуватися для побудови моделі ФКП. Дещо гірше справи з вітчизняним стандартом, який не містить такої суттєвої вимоги, як сформована технічна компетенція. Також в ньому відсутні вимоги щодо наявності вищої професійної освіти та досвіду роботи, а отже не можна сказати, що він в повній мірі відображає вимоги сучасного ринку перекладацьких послуг до передача.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у розробці методики навчання майбутніх перекладачів із урахуванням вимог галузевих стандартів (EN 15038) та роботодавців для забезпечення високої конкурентоспроможності фахівців з перекладу на відповідному ринку праці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ганічева Т. В. Методика навчання майбутніх філологів усного англomовного двостороннього перекладу у галузі прав людини: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Ганічева Тетяна Вікторівна. – К., 2008. – 395 с.
2. Кваліфікація та сертифікація перекладачів. Загальні вимоги [Електронний ресурс] : СТТУ АПУ 001-2000. – [Чинний від 2000-03-29]. – К. : Всеукраїнська громадська організація «Асоціація перекладачів України», 2000. – Режим доступу : <http://www.uta.org.ua/15>.
3. Ольховська А. С. Проблеми змісту перекладацької компетенції / А. С. Ольховська // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка. – 2010. – Випуск 91. – С. 172 – 176.
4. Стандарти качества переводческих услуг [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.techinput.ru/texts/Kachestvo-perevoda/Standartu-kachestva-perevodcheskih-uslug>.
5. Стандарти качества переводческих услуг [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.alba-translating.ru/index.php/ru/articles/qualitystandard.html>.
6. Украинские переводческие компании — 2016 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://translationrating.ru/results2016ukraine/>.
7. Черноватий Л. М. Методика викладання перекладу / Л. М. Черноватий. – Вінниця : Нова Книга, 2013. – 376 с.
8. Шалыт И. С. Основные положения европейского стандарта EN 15038 на оказание переводческих услуг и перевод специальной технической документации на русский язык [Электронный ресурс] / И. С. Шалыт. – Режим доступа : http://www.intent93.ru/useruploads/files/EN___translation_practice.pdf.
9. Bell R. T. Translation and Translating: Theory and Practice / Bell R. T. – London and New York : Longman, 1991. – 298 p.
10. Building a Translation Competence Model / A. Beeby, M. Fernández, O. Fox [et al.] // Triangulating Translation: Perspectives in Process Oriented Research. – Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 2003. – P. 43 – 66.
11. The Top 100 Language Service Providers: 2016 [Electronic resource]. – Way of access : http://www.common senseadvisory.com/Marketing/2016-largest-LSPs.aspx?utm_source=MLIP+-+Top+100+LSPs&utm_campaign=LSPs&utm_medium=email.
12. Translation Services – Service requirements : EN 15038. – [Available as of 2006-08-01]. – ICS 03.080.20. – 20 p.

REFERENCES

1. Hanicheva T. V. Methods of teaching English bilateral interpreting in the sphere of human rights to future philologists: Candidate's thesis : 13.00.02 / Hanicheva Tetyana Viktorivna. – Kyiv, 2008. – 395 p.
2. Qualifications and certification of translators. General requirements [Electronic resource] : СТТУ АПУ 001-2000. – [Enacted 2000-03-29]. – Kyiv : Ukrainian Translators Association, 2000. – Way of access : <http://www.uta.org.ua/15>.
3. Olkhovska A. S. Problems of translation competence content / A. S. Olkhovska // Bulletin of the Kirovohrad Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University. – 2010. – Vol 91. – P. 172 – 176.
4. Standards of quality of translation services [Electronic resource]. – Way of access : <http://www.techinput.ru/texts/Kachestvo-perevoda/Standartu-kachestva-perevodcheskih-uslug>.
5. Standards of quality of translation services [Electronic resource]. – Way of access : <http://www.alba-translating.ru/index.php/ru/articles/qualitystandard.html>.
6. Ukrainian LSPs — 2016 [Electronic resource]. – Way of access : <https://translationrating.ru/results2016ukraine/>.
7. Chernovaty L. M. Methodology of teaching translation as profession / L. M. Chernovaty. – Vynnytsya : Nova Knyha, 2013. – 376 p.
8. Shalyt I. S. The main provisions of the European standard EN 15038 for providing translation services and translating special technical documentation into Russian [Electronic resource] / I. S. Shalyt. – Way of access : http://www.intent93.ru/useruploads/files/EN___translation_practice.pdf.

Translation Industry Standards and LSPs requirements as Formulators of Translation Competence Content

A. S. Olkhovska

Abstract. The article deals with the problem of determining the translation competence content. The author of the research stresses that determination of the content has to be made on the basis of translation industry standards and LSPs requirements to professional translators. To this end she studies and analyses the requirements of modern foreign and domestic LSPs as well as European standard EN 15038 and Ukrainian standard СТТУ АПУ 001-2000. The comparison of the requirements of modern foreign and domestic LSPs to professional translators with the requirements of translation industry standards shows that EN 15038 is the most accurate in enumerating all the skills desired by LSPs so its requirements to translation competence have to lay the basis for determining the content of future translators' training.

Key words: *translation competence, translation industry standards, LSPs requirements, future translators' training.*

Отраслевые стандарты и работодатели как определители требований к содержанию профессиональной компетентности переводчика

А. С. Ольховская

Аннотация. В статье рассматривается проблема определения содержания профессиональной компетентности переводчика. Автор исследования акцентирует внимание на том, что при его установлении следует исходить из требований работодателей и отраслевых стандартов. С этой целью изучены требования современных зарубежных и отечественных переводческих компаний к кандидатам на должность переводчика и проанализированы требования к европейскому стандарту EN 15038 и отечественному стандарту СТТУ АПУ 001-2000. Сравнение требований зарубежных и отечественных переводческих компаний к кандидатам на должность переводчика с требованиями, прописанными в отраслевых стандартах, свидетельствует о том, что европейский стандарт EN 15038 точнее всего отображает все пожелания работодателей, а потому его требования к профессиональной компетентности переводчика должны быть положены в основу при определении содержания обучения будущих переводчиков.

Ключевые слова: *профессиональная компетентность переводчика, отраслевые стандарты, требования работодателей, обучение будущих переводчиков.*